

Special attention is given to research concepts, types and procedures of transfers as one of the most common types of changes in the employment contract. It is noted the difference between the concept of transfer and relocation of employee.

The concept of relocation of employees that occurs without their consent, requires rethinking in the context of a market economy with the aim of strengthening the guarantees of employees' labor rights. Therefore, if the workplace or a structural unit were contemplated by the parties when concluding the employment contract, they assume the character of substantial and changing them later may not only occur at the sole discretion of the employer without the employee's consent. A relocation that can be made without the consent of the employee, is the changing workplace of the employee, if it was not stipulated in the employment contract, which is carried out without changing its essential conditions.

Because written documents clearly demonstrate the will of the parties of a procedure, in our opinion, the agreement of the parties modifying the terms of the employment contract must be in writing.

The article indicates the current problems associated with the change of the employment contract in the practice of law and proposes solutions.

Keywords: *employment contract, the employment relationship, change, transfer, move, change the essential working conditions.*

УДК 349.3

М. М. ШУМИЛО,
кандидат юридичних наук

КОНЦЕПЦІЯ КОМПЛЕКСНИХ ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЧИ КОНЦЕПЦІЯ КОМПЛЕКСУ ПРАВОВІДНОСИН У ПЕНСІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ: ПРОБЛЕМА ТЕОРІЇ ЧИ ВИМОГА ЧАСУ

У статті проаналізовано сучасний стан наукових пошуків у частині теорії пенсійного забезпечення. Обґрунтовано думку, що існуюча концепція комплексних пенсійних правовідносин не відповідає вимогам часу та потребує свого перегляду. Розроблено та доведено необхідність про запровадження у межах наукових досліджень пенсійного забезпечення концепції комплексу правовідносин у пенсійному забезпеченні. У межах названої концепції пропонується виділяти: пенсійно-страхові правовідносини, які покликані забезпечувати права на пенсію, через механізм страхування; процедурно-організаційні, які, виконуючи обслуговуючу функцію, сприяють підтвердженню пенсійної правоздатності; пенсійно-забезпечувальні правовідносини, через які й відбувається пенсійне забезпечення – виплата пенсії. Додатково в науковий обіг запроваджуються дві стадії пенсійного процесу серед яких: процесуально-захисні та виконавчі (постпроцесуальні) правовідносини.

Ключові слова: *пенсійне забезпечення, пенсійні правовідносини, правовідносини у пенсійному забезпеченні.*

Шумило М. М. Концепция комплексного пенсионного правоотношения или концепция комплекса правоотношений в пенсионного обеспечении: проблема теории или требование времени

В статье проанализировано современное состояние научных изысканий в части теории пенсионного обеспечения. Обосновано мнение, что существующая концепция комплексного пенсионного правоотношения не соответствует требованиям времени и нуждается в своем пересмотре. Разработано и обосновано необходимость внедрения в пределах научных исследований пенсионного обеспечения концепции комплекса правоотношений в пенсионном обеспечении. В пределах названной концепции следует выделять: пенсионно-страховые правоотношения, призванные обеспечивать право на пенсию, через механизм страхования; процедурно-организационные, исполняющие обслуживающую функцию, способствуют подтверждению пенсионной правоспособности; пенсионно-обеспечительные правоотношения, благодаря которым и происходит пенсионное обеспечение – выплата пенсии. Дополнительно в научный оборот внедряется две стадии пенсионного процесса среди которых: процессуально-защитные и исполнительные (постпроцессуальные) правоотношения.

Ключевые слова: пенсионное обеспечение, пенсионные правоотношения, правоотношения по пенсионному обеспечению.

Shumylo M. The concept of complex pension legal relationship or the concept of complex legal relations in pension provision: problem of theory or time requirement

The aim of this study is to introduce into scientific use a qualitatively new concept of the complex of legal relationships in pension provision instead of the dominant today concept of complex legal relationships in the pension system. It is about the need to change the scientific tools for the study of legal phenomena that are in the pension system. Sporadic study of certain types of pension provision from the point of view of normativism today cannot answer the question about the effectiveness of pension provision and prospects for its development. That's why the need for rethinking of the approaches to the study of legal relationships in this area appeared. It was repeatedly stressed that the right to a pension, provided by the Constitution of Ukraine and the relevant legislation is neither absolute nor non-equivalent benefit as it was before the introduction of pension insurance. The point is that provided the alimentary pension system existed, where persons could exercise their right to retire without taking part in pension insurance, and pension capacity was obtained only in the event of social risk or having achieved retirement age, under such conditions we can speak about the validity of the concept of the complex pension legal relationship.

Key words: pension provision, legal relationships in the pension system, legal relationships in pension provision.

Теорія пенсійного забезпечення загалом і пенсійних правовідносин зокрема в умовах динамічності пенсійного законодавства набуває особливої актуальності. Зміна підходів до розуміння пенсійного забезпечення у правовій системі України, дедалі більша атономізація пенсійного законодавства, його проникання у інші галузі права, без сумніву, ставлять перед сучасною українською наукою низку нових питань, а також необхідність перегляду усталених правових концепцій, які сьогодні домінують.

Проблема теорії правовідносин у пенсійному забезпеченні неодноразово ставала предметом наукових досліджень, до когорт науковців, які розробляли ці питання належать вчені різних країн, серед яких: Н. Б. Болотіна, Н. М. Хуторян, С. М. Прилипко, П. Д. Пилипенко, С. М. Синчук, О. І. Кульчицька, Т. В. Красильнікова, Е. Г. Тучкова, О. Є. Мачульська, М. Ю. Фьодорова, С. М. Сільченко, Т. О. Постовалова, Х. Т. Мелешко, Р. Пацуд, К. Антонов,

А. Ванасінські, В. Мушальські, Г. Тавітс та ін. Проте більшість названих учених дотримуються класичної позиції щодо місця та характеру правовідносин у пенсійному забезпеченні. Саме таке сприйняття правовідносин приводить до необхідності перегляду або відходу від домінуючих концепцій у науці права соціального забезпечення загалом та пенсійного забезпечення зокрема.

Концепція комплексних пенсійних правовідносин була закладена класиками радянської науки права соціального забезпечення, серед яких такі учені, як: В. С. Андрєєв, О. Д. Зайкін, Р. І. Іванова, Я. М. Фогель, Т. М. Кузьміна, В. А. Ачаркан, ця ж ідея і сьогодні має послідовників як в Україні, так і за її межами. Йдеться про те, що, аналізуючи пенсійне забезпечення, правовідносини, які складаються в ньому визначали як пенсійні. Насамперед це зумовлено тим, що пенсія – це об'єкт правовідносин. Проте необхідно зазначити, що вже тоді були зроблені перші спроби виокремити поряд з пенсійними інші правовідносини – передпенсійні, процедурні, процесуальні.

Прикладом наведеного є те, що переважна більшість науковців визнають моментом виникнення пенсійних правовідносин – початок пенсійних виплат. Такий підхід зберігся і при визначенні моменту виникнення інших видів соціальних виплат. Усі ж інші правовідносини визначаються похідними, додатковими, факультативними, обслуговуючими тощо. Пенсійні правовідносини класифіковані на три основні групи: за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника. Наукові дослідження теж зосередилися на вивченні їх саме з позиції виду пенсії. Концепція комплексних правовідносин ґрунтується на тому, що є головне, провідне правовідношення – виплата пенсії, оскільки саме вона і є причиною виникнення решти правовідносин. Такий підхід має сенс, проте з сучасних позицій, очевидно, потребує не тільки уточнення, а й переосмислення, щодо його раціональності сьогодні.

За умови існування аліментарної системи пенсійного забезпечення, коли особи могли реалізувати своє право на пенсію, не беручи участі у пенсійному страхуванні, а пенсійна правоздатність набувалася тільки у випадку виникнення соціального ризику чи досягнення пенсійного віку, за таких умов, можна говорити про обґрунтованість концепції комплексних пенсійних правовідносин.

Метою цього дослідження є впровадження у науковий обіг якісно нової концепції *комплексу правовідносин у пенсійному забезпеченні* замість домінуючої сьогодні концепції комплексних правовідносин у пенсійному забезпеченні. Йдеться про необхідність зміни наукового інструментарію для вивчення тих правових явищ, які є у пенсійному забезпеченні. Спорадичне дослідження окремих видів пенсійного забезпечення з позицій нормативізму сьогодні не може дати відповідь на запитання щодо ефективності пенсійного забезпечення та перспектив його розвитку. Саме тому виникла необхідність у переосмисленні підходів до вивчення правовідносин у цій сфері.

Неодноразово наголошувалося, що право на пенсію, яке передбачене Конституцією України та відповідними законодавчими актами, не є абсолютним, більше того, воно не є аліментарним правом, як це було до запровадження пенсійного страхування. Право на пенсію – це можливість, яка надається

правовими нормами захистити себе від втрати прибутку у майбутньому. Крім цього, щоб ліквідувати залежність від держави, пропонується механізм страхування. Розмір пенсії конкретної особи залежить не від рішень органів виконавчої влади чи наповнення державного бюджету, як це, наприклад, є у випадку виплати соціальної допомоги, а від особистого внеску застрахованого. У цьому аспекті вбачаємо суттєвий елемент автономії пенсійного забезпечення від соціального забезпечення.

Переконані, що настав час досліджувати правовідносини крізь призму застосування правових норм, яке можна назвати пенсійним процесом від моменту забезпечення права, яким є пенсійне страхування, оформлення конкретного виду пенсії і здійснення права (початок пенсійної виплати). Якщо ж на якомусь етапі виникають труднощі, то можливі додаткові стадії у формі захисту права на пенсію в судовому порядку та відновлення порушеного права шляхом виконання рішення суду. Усі ці стадії незалежно від виду пенсійного забезпечення супроводжують окремі групи правовідносин, які мають власну мету, метод правового регулювання. Йдеться про існування комплексу правовідносин у пенсійному забезпеченні, а саме: пенсійно-страхові, процедурно-організаційні, пенсійно-забезпечувальні, процесуально-захисні та виконавчі (постпроцесуальні). Наведені правовідносини одночасно є стадіями пенсійного процесу, який вибудований на основі стадій реалізації особою права на пенсію.

Першою та ключовою стадією пенсійного процесу є пенсійне страхування, за допомогою якого і забезпечується право на пенсію, без якого це право не може виникнути *a priori*. Пенсійне страхування – це особливий вид соціально-економічного, особистого страхування, що базується на засадах загальнообов'язковості та добровільності, об'єктом якого є пенсійно-страховий випадок, настання якого дає право особі на отримання пенсійної виплати.

Пенсійно-страхові відносини можна розглядати через призму волевиявлення суб'єкта. Таким чином, пенсійно-страхові правовідносини можна поділити на загальнообов'язкові та добровільні, перші включають ті, що виникають з норм закону – нормативні, а також добровільні, що виникають з цивільного договору. Йдеться про те, що пенсійно-страхові правовідносини поділяються на дві групи: (1) ті, що виникають з волевиявлення сторін та їх рівності при регулюванні взаємовідносин та (2) ті, що виникають за умов зобов'язання особи, нормативної визначеності, тобто відсутності волевиявлення, на засадах субординації. Іншими словами, це – класичний критерій поділу права на публічне і приватне. Беручи за основу такий підхід, пенсійно-страхові відносини можна класифікувати на добровільні (приватні) та загальнообов'язкові (публічні).

Під пенсійно-страховими правовідносинами розуміємо різновид особистих страхових відносин, які є загальнообов'язковими і визначаються законом. Йдеться про пенсійне страхування у солідарній системі (загальне та спеціальне пенсійне забезпечення), яке ґрунтується на обов'язку громадян України брати участь у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні, що визначає ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пен-

сійне страхування». Порядок страхування, розмір внесків регулює Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»¹ від 8 липня 2010 р. № 2464. Варто зауважити, що реалізація правових норм у пенсійному страхуванні не відбувається сама по собі, а для досягнення відповідних цілей, які визначені законодавством.

Головною метою пенсійно-страхових правовідносин є забезпечення права на пенсію, а без наявності страхового стажу, як уже неодноразово наголошувалося, особа не може реалізувати конституційне право на пенсію. Якщо в особи такого стажу немає, то вона не має права на пенсію і отримує щомісячну державну соціальну допомогу на умовах, визначених Законом України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам»² від 18.05.2004 р. № 1727. Розкриваючи мету цього різновиду правовідносин, необхідно відрізнити її від мети чи завдань пенсійної системи, оскільки кожна з них має свої особливості, хоча пенсійно-страхові правовідносини є частиною пенсійної системи. Метою пенсійної системи є забезпечення громадян пенсійними виплатами, але метою пенсійно-страхових відносин є не пенсійні виплати, а їх забезпечення у майбутньому, тобто забезпечення права. Це окрема стадія пенсійного процесу, який полягає у закладанні основ пенсійного забезпечення особи через механізм загальнообов'язкового пенсійного страхування.

Другою стадією пенсійного процесу є оформлення пенсійної справи, що можна зробити тільки через процедурно-організаційні правовідносини. Йдеться про те, що закріплення права в законі та реалізація права є взаємопов'язаними, але різними поняттями. Право без механізму реалізації є декларацією. Якщо право не можна реалізувати, то воно безплідне і не спроможне досягти своєї мети, оскільки не закріплення права, а його реалізація є сутністю існування права як соціальної категорії.

Реалізувати право можна виключно через юридичну процедуру. Говорячи про право на пенсію в загальному сенсі цього поняття йдеться про те, що процедура є ланкою, яка поєднує право в законі та право в житті (дії) окремого суб'єкта. Соціально-економічна криза, а також криза пенсійного законодавства оголили недосконалість останнього та необхідність не тільки спорадичного удосконалення, а й певного теоретичного переосмислення.

Не втрачають своєї актуальності думки класика науки права соціального забезпечення і трудового права доцента Н. Б. Болотіної, яка вказувала на те що, крім основних соціально-страхових правовідносин, у сфері соціального захисту виникають й інші правовідносини – процедурні, процесуальні, організаційно-розпорядчі й охоронні. Процедурні правовідносини, на думку вченої, залежно від цільового спрямування поділяються на відносини щодо: встановлення юридичних фактів та реалізації права на відповідний вид соціальних виплат. Вони передують виникненню соціально-захисних правовідносин, і водночас можуть супроводжувати ці правовідносини (при перерахунку пенсії) та завершувати його (зняття групи інвалідності)³.

Процедурні правовідносини можуть бути як вольовими, так і не вольовими (індексація пенсії), але найбільш цінним буде зазначити, що в системі пенсій-

ного забезпечення процедурні правовідносини можна класифікувати за критерієм стадії здійснення права на пенсію. Для позначення цього різновиду правовідносин краще послуговуватися терміном “процедурно-організаційні правовідносини у пенсійному забезпеченні”. Йдеться про два ключових аспекти: по-перше, характер цих відносин очевидний – це процедура, а не матеріальні відносини; по-друге, головною ознакою цієї процедури є організація, спрямування, визначення дій суб’єктів матеріальних правовідносин. Отже, це процедура, яка організовує на кожному етапі власний комплекс дій із притаманним їм суб’єктним складом. Враховуючи викладене під процедурно-організаційними правовідносинами в пенсійному забезпеченні вбачаємо комплекс заходів організаційного характеру, що визначається законодавством або договором, метою якого є досягнення позитивного результату при здійсненні права на пенсію.

Третьою стадією пенсійного процесу є безпосередня пенсійна виплата, що здійснюється через пенсійно-забезпечувальні правовідносини які, як уже наголошувалося раніше, є основою функціонування всієї пенсійної системи, її метою, основним видом правовідносин пенсійного забезпечення, завдяки якому виникають пенсійно-страхові, процедурно-організаційні правовідносини.

Метою пенсійно-забезпечувальних відносин, як це видно із назви, є пенсійне забезпечення у вузькому розумінні цього слова, тобто виплата пенсії. Здійснення пенсійної виплати можливе за умови проходження усіх визначених законодавством або пенсійним контрактом умов. Результатом проаналізованих вище пенсійно-страхових, процедурно-організаційних правовідносин є початок пенсійної виплати. Якщо попередні правовідносини характеризуються активністю застрахованої особи або її представників, то коли особа набуває правового статусу пенсіонера і виникають пенсійно-забезпечувальні правовідносини, ця стадія пенсійного процесу характеризується пасивністю останнього, за винятком випадків, коли особа хоче здійснити перерахунок пенсії або перейти на інший вид пенсійного забезпечення.

Окремо варто наголосити на тому, що пенсія – це не тільки соціальне право, воно ще є і правом майновим, адже отримані кошти є власністю особи. Саме такий підхід сповідується у країнах Європейського Союзу, що, на нашу думку, є правильним. Оскільки, як уже наголошувалося, матеріальна самостійність осіб похилого віку (людини) є однією із ознак її гідності, а остання, як вказано у ст. 3 Конституції України, поряд із життям, здоров’ям, честю, недоторканністю і безпекою є найвищою соціальною цінністю. Саме тому пенсійна реформа є однією із базових у демократичних країнах.

Четвертою, факультативною стадією пенсійного процесу є захист права на пенсію. Проблема процесуально-захисних правовідносин у праві соціального забезпечення загалом та пенсійному забезпеченні зокрема не є новою, але багаторічні наукові дискусії не привели до спільного знаменника в теорії правовідносин у пенсійному забезпеченні. Наукову полеміку з окресленої проблематики можна поділити на дві основні групи, які будуть нижче проаналізовані. До першої належать наукові позиції, якими не визнається існування проце-

суально-захисних правовідносин як частини пенсійного забезпечення і, відповідно, ці правовідносини не включаються до пенсійного права, та ті, що, навпаки, обстоюють їх існування. Прихильників останньої значно менше, але, враховуючи сучасний стан законодавства і наукових пошуків у цій сфері, аргументів на користь ідеї про цілісність пенсійного забезпечення як процесу, елементом якого є процесуально-захисні правовідносини, стає більше.

На нашу думку, механізм захисту права на пенсію, який склався сьогодні і який визначений чинним законодавством, повною мірою відповідає вимогам Конституції України у тому, що Україна проголошується правовою, соціальною державою, у якій гарантується захист прав та законних інтересів у суді.

Пенсійне забезпечення, будучи комплексним утворенням, маючи в своєму арсеналі рівноцінні і імперативний, і диспозитивний методи правового регулювання, використовує дві процесуальні галузі права для захисту суб'єктивних права та законних інтересів осіб.

На нашу думку, обґрунтованою є позиція, що процесуальні правовідносини, за посередництва яких відбувається вирішення спору, має захисний характер, оскільки особа уже перебуває в процесі захисту свого права. Тому застосовуватися саме термін «процесуально-захисні правовідносини», щоб підкреслити сутність та спрямованість цих відносин. Водночас за допомогою таких термінологічних підходів хочеться вкотре провести чітку межу між процесом та процедурою. Йдеться про те, що процедурно-організаційні та процесуально-захисні відносини мають різні цілі, крім того, якщо процедурно-організаційні правовідносини можуть стати передумовою виникнення процесуально-захисних, то останні цього зробити не можуть.

У зв'язку з цим виникає важливе і навіть ключове питання галузевої належності процесуально-захисних правовідносин у пенсійному забезпеченні. Особливість процесуальних галузей права у тому, що їх тільки чотири (кримінальний, цивільний, господарський та адміністративний процеси), а галузей матеріального права багато. Напевно, тільки кримінальний і господарський процеси можуть вважатися моногалузевими, оскільки кримінальне право – відповідний процес. Отже, цивільний і адміністративні процеси обслуговують не тільки цивільне та адміністративне право, а низку інших галузей: земельне, сімейне, трудове, пенсійне, соціально-забезпечувальне, житлове право тощо. Сутність цих процесуальних галузей полягає в тому, що вони універсальні, їх структура вибудована за принципом універсальної матриці, яка ефективно може вирішити спір у різних галузях права. Спори у сфері пенсійного забезпечення можуть бути предметом розгляду як у цивільному, так адміністративному провадженні. Такий спектр підсудностей, який притаманний сучасній пенсійній системі України, є ще одним аргументом на користь високої автономізації пенсійного законодавства, та завершальної стадії формування – галузі пенсійного право. Такий висновок можна зробити хоча б тому, що праву соціального забезпечення, якщо не враховувати пенсійну систему, притаманний тільки адміністративно-процесуальний порядок розгляду спорів внаслідок публічності цієї галузі.

У контексті викладеного необхідно сформулювати визначення пенсійного спору, під яким слід розуміти – публічно-правовий спір, який характеризується як розбіжності, що виникли між суб'єктами на стадії пенсійно-страхових, процедурно-організаційних та пенсійно-забезпечувальних правовідносин у пенсійному забезпеченні, які вирішуються в суді; за своєю правовою природою як належний солідарний та обов'язковий накопичувальний пенсійних системах.

П'ятою стадією пенсійного процесу, яка теж є факультативною, необхідно визначити стадію виконання судового рішення, яке в сучасних умовах ускладнене.

Виконавче провадження є автономним та одночасно універсальним комплексом правових норм, які складають невід'ємну частину правової системи України. Без жодних сумнівів можна стверджувати, що правовий порядок досягається завдяки швидкому та повному виконанню рішень суду. Судові рішення відповідно до ст. 124 Конституції України є обов'язковими до виконання на всій території України. Судове рішення у адміністративній (пенсійній) справі – це акт правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права і згідно з конституційними засадами та принципами адміністративного судочинства. З початку 1999 р. у системі Міністерства юстиції України діє державна виконавча служба. Крім цього, в Україні створений Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень.

Очевидним є те, що виконавче провадження ніколи не було предметом розгляду науки права соціального забезпечення. Більше того, якщо у навчальній та монографічній літературі відносять захист права на пенсію до предмета права соціального забезпечення, про що йшлося у попередніх розділах, то про виконавчі жодним чином не згадується. На нашу думку, виконавчі правовідносини не є предметом правового регулювання пенсійного забезпечення, і матеріальні норми права останнього не містять спеціальних процедур щодо виконання рішень суду, проте ці відносини є важливою стадією пенсійного процесу, коли пенсійне право особи порушене і суд його відновив.

Виходячи з концепції комплексу правовідносин у пенсійному забезпеченні існує логічна послідовність, визначена стадійність. Спершу пенсійне страхування, після настання страхового випадку стадія підтвердження правоздатності за допомогою процедурно-організаційних правовідносин, завершальною стадією є виплата пенсії – пенсійно-забезпечувальні правовідносини. Наведений вище алгоритм функціонує у більшості випадків, однак на різних стадіях можуть виникати ускладнення, щодо руху особи від однієї стадії до іншої. Відбувається порушення пенсійних прав, у цьому сенсі необхідно розрізняти, право на пенсію та пенсійні права, оскільки право на пенсію – це індивідуальне право особи на отримання пенсійної виплати. Пенсійні права – це комплекс прав, які охоплюють не тільки право на пенсію, а й низку процедурних прав, які у особи виникають у пенсійному забезпеченні, особливо на стадії підтвердження пенсійної правоздатності.

Особливістю виконавчих (постпроцесуальних) правовідносин є те, що для пенсійного забезпечення вони є факультативними і виникають тільки за наявності процесуально-захисних правовідносин. Це важлива ознака, яка відрізняє ці правовідносини та процесуально-захисні від інших, які є у пенсійно-

му забезпеченні. Як наголошувалося, якщо на якійсь із стадій пенсійного процесу виникає спір, то ці правовідносини зупиняються, їх рух може бути відновлений тільки за рішенням суду, яке повинне бути виконано відповідно до норм виконавчого законодавства.

Отже, наведене дає змогу зробити висновок, що в сучасній науці права соціального забезпечення, у частині пенсійного забезпечення, усталена концепція комплексного пенсійного правовідношення вже не відповідає вимогам часу. Розроблена ж концепція комплексу правовідносин у пенсійному забезпеченні, яка охоплює низку стадій пенсійного процесу є логічною, послідовною і відображає не тільки потреби правозастосування, а й дає змогу докладно вивчати теоретичні аспекти правовідносин.

1. *Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування*: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>. 2. *Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам*: Закон України від 18.05.2004 № 1727 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>. 3. *Болотіна Н. Б.* Право соціального захисту України: навч. посіб. / Болотіна Н. Б. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – С. 159–160.

Shumylo M. The concept of complex pension legal relationship or the concept of complex legal relations in pension provision: problem of theory or time requirement

The aim of this study is to introduce into scientific use a qualitatively new concept of the complex of legal relationships in pension provision instead of the dominant today concept of complex legal relationships in the pension system. It is about the need to change the scientific tools for the study of legal phenomena that are in the pension system. Sporadic study of certain types of pension provision from the point of view of normativism today cannot answer the question about the effectiveness of pension provision and prospects for its development. That's why the need for rethinking of the approaches to the study of legal relationships in this area appeared. It was repeatedly stressed that the right to a pension, provided by the Constitution of Ukraine and the relevant legislation is neither absolute nor non-equivalent benefit as it was before the introduction of pension insurance. The point is that provided the alimentary pension system existed, where persons could exercise their right to retire without taking part in pension insurance, and pension capacity was obtained only in the event of social risk or having achieved retirement age, under such conditions we can speak about the validity of the concept of the complex pension legal relationship.

The right to pension – is an opportunity provided by legal norms to defend oneself against the loss of income in the future. Besides, to eliminate dependency on the state, insurance mechanism is offered. The amount of pension of a particular person does not depend on decisions of the executive body or the state budget filling, as for example this happens in case of social benefit payments, but on the personal contribution of the insured. In this respect, we see the essential element of autonomy of pension provision from social security. We believe that it is time to explore legal relationship through the lens of legal norms application that can be called a retirement process from the moment of right ensurance, which is pension insurance, registration of a particular type of pension and the right realization (commencement of pension payment). If at some point difficulties appear, there may be additional stages in the form of the right to a pension protection in the court and the restoration of the broken right through implementing the court decision. All these stages regardless of the type of pension provision accompany separate groups of legal relations, which have their own purpose, the method of

regulation. This is about the existence of a complex of legal relationships in the pension provision, namely: pension-insurance, procedural-organizational, pension-provisional, procedural-protective and executive (post-procedural). The foregoing legal relations are at the same time stages of retirement process that is built on the basis of stages of the right to a pension implementation by the individual.

Key words: *pension provision, legal relationships in the pension system, legal relationships in pension provision.*

УДК 340.132.6

К. С. РАМАНКУЛОВ
зав. кафедрой гражданского
права и процесса юридического факультета
Кыргызского национального
университета им. Ж. Баласагына,
кандидат юридических наук, профессор
(Кыргызская Республика)

ФОРМЫ ПРАВОРЕАЛИЗАЦИИ В МЕХАНИЗМЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДА

В статье уделено внимание актуальной проблеме теории и практики трудового права, а именно форме правореализации в механизме правового регулирования труда. Обосновано делается вывод, что, объектом воздействия в правовом отношении являются сознание и воля субъектов трудовых правоотношений. Обосновывается тот факт, что рассматривая механизм правового регулирования труда в единстве социально-правовых процессов, обеспечивающих функционирование правовых норм и их реализацию в поведении субъектов, необходимо исходить из рассмотрения не только организационно-юридической стороны правореализации, но и системного воздействия иных механизмов формирования правомерного поведения личности.

Ключевые слова: *трудовое право, трудовые правоотношения, формы правореализации, механизм правового регулирования труда.*

Раманкулов К. С. Форми правореалізації в механізмі правового регулювання праці

Стаття присвячена проблемі теорії і практики трудового права, а саме форми правореалізації в механізмі правового регулювання праці. Аргументовано робиться висновок, що об'єктом впливу в правовому сенсі є свідомість і воля суб'єктів трудових відносин. Обґрунтовується той факт, що, розглядаючи механізм правового регулювання праці у єдності соціально-правових процесів, які забезпечують функціонування правових норм і їх реалізацію у поведінці суб'єктів, необхідно виходити із розгляду не тільки організаційно-юридичного боку правореалізації, а й системного впливу інших механізмів формування правомірної поведінки особистості.

Ключові слова: *трудова праця, трудові правовідносини, форми правореалізації, механізм правового регулювання праці.*

Ramankulov K. Forms of law implementation in the mechanism of legal regulation of labor